

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน

Processes for Tourism Management by The Folklore of the Community

Received: June 17, 2019
Revised: August 15, 2019
Accepted: August 20, 2019

สุदारัตน์ ตันพะอารียะ*
Sudarat Tanta-ariya
ศิริณา จิตต์จรัส**
Sirina Jitcharat

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพของการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และบทบาทของคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เงื่อนไขของความสำเร็จในการใช้ข้อมูลทางคติชนวิทยาในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน กลุ่มตัวอย่าง คือ ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว จำนวน 148 แห่ง และชุมชนที่เป็นชุมชนต้นแบบจำนวน 4 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า สภาพของการเรียนรู้ในชุมชนท่องเที่ยวยังมีคติชนอยู่ โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้เรียนรู้และถ่ายทอดคติชน ด้านบทบาทของคติชนพบว่า คติชนมีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ด้านเงื่อนไขของความสำเร็จ พบว่า การพัฒนาคน การเลือกใช้คติชน และการสร้างเครือข่าย เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ด้านแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน แบ่งออกเป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ ขั้นที่ 2 การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ขั้นที่ 3 การติดต่อทางปัญญา ขั้นที่ 4 การสืบค้นคติชนเพื่อการท่องเที่ยว ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ตนเอง ขั้นที่ 6 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ขั้นที่ 7 การจัดทำนวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยว ขั้นที่ 8 การสร้างเครือข่ายสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว และขั้นที่ 9 การประเมินผล

คำสำคัญ : การท่องเที่ยว/ ชุมชน/ คติชน/ การเรียนรู้/ การถ่ายทอดความรู้

Abstract

The purposes of this research were to study the learning conditions, sharing knowledge and study the role of folklore related to Community Based Tourism management, to study the conditions of success by using information of folklore in order to manage the Community Based Tourism and to present guidelines of tourism management by using the community folklore. The sample groups were 148 tourism management communities and the 4 best practiced communities. The results of this research revealed that the situation in tourism community still has folklore, which has learned and relayed by the local sage. In addition, the folklore played

* นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาด้านชีวิตและการพัฒนามนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Doctor of Education Student Program in Lifelong Education and Human Development, Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand

** อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการศึกษาด้านชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Advisor, Associate Professor Dr., Department of Lifelong Education, Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author E-mail Address: jubjang44@hotmail.com

.....
an important role for the Community Based Tourism management. In term of the conditions of success, the results found that, human development, selecting the folklore, and providing supporting network that was an important condition in successful tourism management. Moreover, the guidelines for tourism management using community folklore have classified into nine steps as follow; Step 1: Creating understanding, Step 2: Creating community participation, Step 3: Searching for folklore, Step 4: Operating intellectual weapons, Step 5: Self-analysis, Step 6: Making tourism routes, Step 7: Making innovation for tourism management, Step 8: Making a support network, and Step 9: Evaluation.

Keywords : Tourism/ Community/ Folklore/ Learning/ Sharing knowledge

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง และมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก แต่ความเจริญก้าวหน้าของการท่องเที่ยวในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในรูปแบบของท่องเที่ยวกระแสหลัก ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ และขนาดกลาง การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่กระจายสู่ท้องถิ่นเท่าที่ควร จากกระแสของความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจดังกล่าว ชุมชนต่าง ๆ จึงเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาตนเองมากขึ้น การท่องเที่ยวที่จัดขึ้นโดยชุมชนจึงเกิดขึ้น เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการและเป็นผู้รับผลประโยชน์ รู้จักกันในชื่อ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Base Tourism)” โดยพจนานา สวนศรี (Suansri, 2003: 20) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ว่า เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม มีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน ชุมชนมีบทบาทในการเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมีการพัฒนาชุมชนที่มีความครอบคลุมทั้งสิ้น 5 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเสมือนเครื่องมือสร้างกระบวนการให้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสู่นักท่องเที่ยว จากประเด็นการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดวิถีชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติเป็น สิ่งสำคัญ การที่คนในชุมชนจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดคติชนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งคนในชุมชน กลุ่มท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว และจะทำให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ สืบสาน ฟื้นฟู คติชนในชุมชน สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนได้

เมื่อได้ศึกษาศาสตร์ทางคติชน พบว่า คติชนเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาของชุมชน และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ซึ่งในปัจจุบัน ศิราพร ณ ถลาง (Na Thalang, 2016: 19) ได้กล่าวถึง คติชนสร้างสรรค์ ไว้ว่า คติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ การประยุกต์คติชน การ “ต่อยอด” คติชน การตีความหมายใหม่และสร้างความหมายใหม่ การนำคติชนไปใช้เพื่อ “สร้างมูลค่าเพิ่ม” หรือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ซึ่งน่าจะนำมาใช้เป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นทางเลือกให้ชุมชนที่ต้องการพัฒนาตนเองได้มองเห็นคุณค่า และนำข้อมูลทางคติชนของตนไปสร้างคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวได้ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยคิดว่าการนำคติชนเข้ามามีใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเป็นการใช้คติชนอย่างสร้างสรรค์เปรียบเสมือน

สื่อกลางที่จะนำคติชนของชุมชนออกสู่คนภายนอก กระบวนการดังกล่าวจะทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญในวัฒนธรรมของตนเอง สามารถสร้างสรรค์คติชนให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้ และสามารถใช้นโยบายการจัดการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนกับทุกชุมชน

การวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน จึงได้ศึกษาสภาพของการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และบทบาทของคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาเงื่อนไขของความสำเร็จในการใช้ข้อมูลทางคติชนวิทยาในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำผลของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการใช้ข้อมูลทางคติชนของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วประเทศมาวิเคราะห์และจัดทำแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน เพื่อประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต

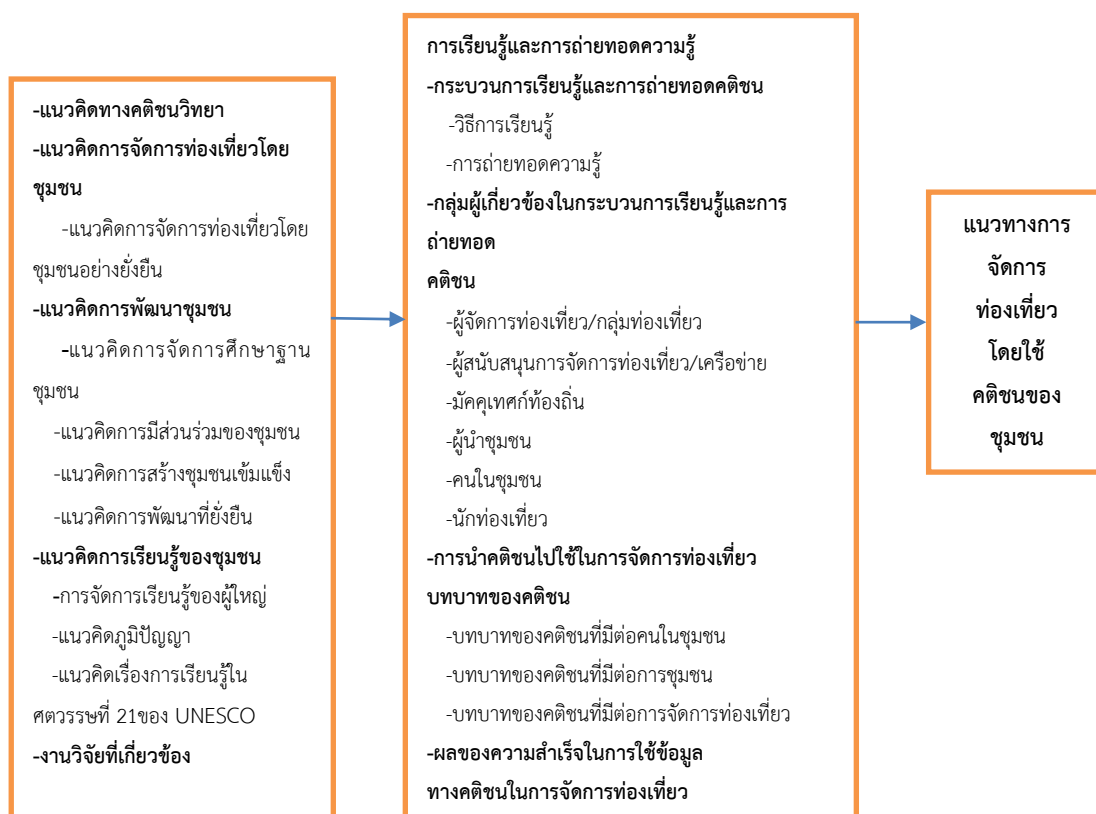
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และบทบาทของคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขของความสำเร็จในการใช้ข้อมูลทางคติชนวิทยาในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ดังนี้ 1) แนวคิดทางคติชนวิทยา 2) แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 3) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างชุมชนเข้มแข็ง และการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) แนวคิดการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของ UNESCO 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

กรอบแนวคิดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 ภาคของประเทศไทย (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้)

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ข้อมูลชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้จากข้อมูลชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี 2560 จำนวน 171 แห่ง ใช้การเลือกแบบเจาะจงโดยเลือกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการใช้คติชนได้ชุมชน 148 แห่ง จากนั้นนำมาให้สัดส่วนเพื่อให้ได้สัดส่วนที่เท่ากันออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ ภาคเหนือ จำนวน 31 แห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 38 แห่ง ภาคกลาง จำนวน 21 แห่ง ภาคใต้ จำนวน 13 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 Best Practice ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านหลวงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนน้ำเขียว จังหวัดตราด ชุมชนบ้านภู จังหวัดมุกดาหาร และชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเกณฑ์การคัดเลือกจากการชุมชนจากฐานข้อมูลสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้ เป็นชุมชนที่ใช้คติชนในการจัดการท่องเที่ยวและแสดงให้เห็นการนำคติชนไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการประสบความสำเร็จในการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน มีระยะเวลาการก่อตั้งที่ยาวนานกว่า 5 ปี และได้รับรางวัลด้านการจัดการท่องเที่ยว โดยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

2. เครื่องมือ ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามเกี่ยวกับคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Questionnaire) มีจำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับใช้ถามกลุ่มท่องเที่ยว/ปราชญ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 32 ข้อ และ ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับใช้ถามนักท่องเที่ยว มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 12 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน (IOC : Index of Item Objective Congruence) นำมาหาค่า IOC เท่ากับ 0.92 และ 0.90

2) แบบสังเกตชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับ เพื่อใช้ในการสังเกต มีประเด็นในการสังเกต ดังนี้ สภาพทั่วไปของชุมชน ผู้ได้รับผลกระทบในการจัดการท่องเที่ยวกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยว และการใช้คติชนในการจัดการท่องเที่ยว

3) ประเด็นสัมภาษณ์ชุมชนต้นแบบ (Best Practice) ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับ เพื่อใช้ในสัมภาษณ์ มีประเด็น ดังนี้ ขั้นตอนการค้นหาคติชนในชุมชน และวิธีการเรียนรู้คติชนนั้นเพื่อนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และมีส่วนช่วยในการนำคติชนมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการคัดเลือกคติชน การนำคติชนมาใช้จัดการท่องเที่ยว บทบาทของคติชนที่มีต่อคนในชุมชน ชุมชน และการจัดการท่องเที่ยว เงื่อนไขของความสัมพันธ์ที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 กระบวนการ คือ 1) การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเป็นภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังนี้ สภาพของการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และบทบาทของคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ได้ประเด็นในการจัดทำแนวคำถามในการสนทนา (Focus Group) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มท่องเที่ยว

โดยชุมชน ซึ่งใช้แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับกลุ่มท่องเที่ยว และแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว 2) การเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ชุมชนต้นแบบ (Best Practice) จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ บ้านลงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ บ้านภู จังหวัดมุกดาหาร บ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด และบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ประเด็นสัมภาษณ์ Best Practice และแบบสังเกตชุมชน ทำให้ได้เงื่อนไขของความสำเร็จในการใช้ข้อมูลทางคติชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อจัดทำแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage: %) 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5. ขั้นตอนการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือ ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเป็นภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 ภาค ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือก Best Practice ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำประเด็นสัมภาษณ์ ขั้นตอนที่ 6 ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ได้รับการคัดเลือกเป็น Best Practice ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ขั้นตอนที่ 8 นำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชนต่อผู้เชี่ยวชาญ และขั้นตอนที่ 9 ได้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษามี 3 ส่วน คือ

1. ผลการศึกษาศภาพของการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และบทบาทของคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ประเด็นที่ 1 สภาพของการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ ด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านผู้เก็บรักษาข้อมูลคติชน/ กิจกรรมชุมชนในปัจจุบัน พบว่า ผู้เก็บรักษาข้อมูลคติชน/ กิจกรรมชุมชนในปัจจุบัน มากที่สุดคือ ปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน/ ลูกหลานมากที่สุด จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 70.54 รองลงมา คือ คนในชุมชนที่สนใจสืบสานต่อ จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 63.57 และอยู่ที่กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 54.26 ตามลำดับ

ด้านวิธีการสืบทอดคติชนจากปราชญ์ท้องถิ่นสู่ผู้อื่น พบว่า วิธีการสืบทอดคติชนจากปราชญ์ท้องถิ่นสู่ผู้อื่นมากที่สุด มากที่สุด คือ เรียนรู้จากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 73.64 รองลงมา คือ เรียนรู้โดยการได้รับการถ่ายทอดสืบทอดต่อกันมา จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 65.12 และเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติ จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 49.61 ตามลำดับ

ด้านการดำเนินการกับข้อมูลคติชน/กิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชนในปัจจุบัน จำนวน 129 คน เห็นว่าการดำเนินการกับข้อมูลคติชน/กิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชนในปัจจุบัน มากที่สุด คือ ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลคติชน จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 82.95 รองลงมา คือ หาผู้มาสืบสานคติชนต่อ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 53.49 และมีการรื้อฟื้นข้อมูลคติชนที่สูญหาย เพื่การอนุรักษ์ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 52.71 ตามลำดับ

ด้านการถ่ายทอดข้อมูลคติชนในชุมชน จำนวน 129 คน เห็นว่าการถ่ายทอดข้อมูลคติชนในชุมชนมากที่สุด คือ การถ่ายทอดให้แก่ลูกหลาน จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 76.74 รองลงมา คือ ถ่ายทอดให้แก่ชุมชน/กลุ่มท่องเที่ยว จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 72.09 และถ่ายทอดให้แก่ผู้สนใจ/นักท่องเที่ยว จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 65.12 ตามลำดับ

.....
ด้านวิธีการเรียนรู้เพื่อนำคติชนมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวจำนวน 129 คน เห็นว่าวิธีการเรียนรู้เพื่อนำคติชนมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว มากที่สุด คือ ถูกรับรู้จากผู้รู้/ ปราชญ์ท้องถิ่น 91 คน คิดเป็นร้อยละ 70.54 รองลงมา คือ กระบวนการค้นหาของดีชุมชน จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 67.44 และการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลคติชน จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 51.94 ตามลำดับ

ด้านกระบวนการเรียนรู้คติชนเพื่อถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยว จำนวน 129 คน เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้คติชนเพื่อถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยว มากที่สุด คือ เรียนรู้โดยการให้ปราชญ์ท้องถิ่นสาธิตให้ดู 93 คน คิดเป็นร้อยละ 73.64 รองลงมา คือ เรียนรู้จากการบอกเล่าและใช้การจดจำในการเรียนรู้ จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 72.09 และเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 53.49 ตามลำดับ

ด้านผู้ถ่ายทอดข้อมูลคติชนให้กับนักท่องเที่ยว จำนวน 129 คน เห็นว่าผู้ถ่ายทอดข้อมูลคติชนให้กับนักท่องเที่ยว มากที่สุด คือ ปราชญ์ท้องถิ่น 90 คน คิดเป็นร้อยละ 69.77 รองลงมามีจำนวนเท่ากัน คือ ผู้นำท้องถิ่น ประธานกลุ่มท่องเที่ยว สมาชิกในกลุ่มท่องเที่ยวทุกคน จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 65.89 และนักสื่อความหมาย (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 42.64 ตามลำดับ

ด้านวิธีการถ่ายทอดข้อมูลคติชนสู่นักท่องเที่ยว จำนวน 129 คน เห็นว่าวิธีการถ่ายทอดข้อมูลคติชนสู่นักท่องเที่ยว มากที่สุด คือ การนำชมสถานที่จริง 107 คน คิดเป็นร้อยละ 82.95 รองลงมา คือ การสาธิตให้นักท่องเที่ยวดู จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 64.34 และการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 63.57 ตามลำดับ

จากการศึกษาสภาพของการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ พบว่ากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดใน 4 มิติ ได้แก่

1.1 มิติที่ 1 การเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนในชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่นไปยังคนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว โดยกระบวนการเรียนรู้ในมิติที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การเรียนรู้ของปราชญ์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นผู้รักษาคติชนจากการเก็บข้อมูลพบว่าปราชญ์ท้องถิ่นมีการเรียนรู้คติชนจากบรรพบุรุษ ซึ่งคติชนส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้และสืบทอดกันในสายตระกูล การเรียนรู้จากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ผ่านกระบวนการสังเกตและการฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ที่เกิดจากครูพักลักจำ การแลกเปลี่ยนความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างปราชญ์ท้องถิ่นด้วยกัน และการเรียนรู้ของกลุ่มท่องเที่ยว ได้แก่ ประธานกลุ่มท่องเที่ยว เลขากลุ่มท่องเที่ยว นักสื่อความหมาย มัคคุเทศก์ สมาชิกกลุ่ม ซึ่งคนกลุ่มนี้ทำหน้าที่จัดการท่องเที่ยว โดยกลุ่มท่องเที่ยวจะเรียนรู้คติชนจากปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ในการบอกเล่าคติชนของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลคติชน

1.2 มิติที่ 2 การเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนในชุมชนนอก เป็นการถ่ายทอดข้อมูลทางคติชนไปยังนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนนอก กระบวนการนี้คนในซึ่งเป็นกลุ่มท่องเที่ยว ประธานกลุ่มท่องเที่ยวปราชญ์ท้องถิ่น นักสื่อความหมาย (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) สมาชิกในกลุ่มท่องเที่ยวทุกคน จะทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้คติชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยว และการจัดกระบวนการเรียนรู้คติชนไปยังนักท่องเที่ยวผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

1.3 มิติที่ 3 การเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนนอกสู่คนนอก เมื่อนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้คติชนแล้วจึงได้ทำการถ่ายทอดข้อมูลทางคติชนที่ได้รับออกสู่สาธารณชน จากการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ของการมาท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยวมาเพื่อศึกษาดูงาน เรียนรู้และแลกเปลี่ยนวิถีชีวิต เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และ

.....
เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวบางส่วนจึงทำหน้าที่ถ่ายทอดและนำเสนอเรื่องราวของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการเผยแพร่คติชนไปยังบุคคลอื่น ๆ ในอีกทางหนึ่ง

1.4 มิติที่ 4 การเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนนอกสู่คนใน หมายถึง เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยว การจัดการวัฒนธรรม การใช้คติชนอย่างสร้างสรรค์ การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในการพัฒนาตนเอง

ด้านบทบาทของคติชนที่มีต่อปราชญ์ท้องถิ่นและคนในชุมชน จำนวน 129 คน เห็นว่าบทบาทของคติชนที่มีต่อปราชญ์ท้องถิ่นและคนในชุมชน มากที่สุด คือ ทำให้มีบุคคลต้นแบบผู้รู้/ ภูมิปัญญา/ ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 68.99 รองลงมา คือ ทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็ง และเป็นการสร้างความรักความผูกพันของคนในชุมชน จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 55.81 และทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และอบรมสั่งสอน จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 50.39 ตามลำดับ

ด้านบทบาทของคติชนมีต่อท้องถิ่น ชุมชน และสังคม จำนวน 129 คน เห็นว่าบทบาทของคติชนมีต่อท้องถิ่น ชุมชน และสังคม มากที่สุด คือ ทำให้สังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจในรากวัฒนธรรมชุมชนมากขึ้น 76 คน คิดเป็นร้อยละ 58.91 รองลงมา คือ ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 53.49 และทำให้เกิดความตระหนักและภาคภูมิใจในคติชนของตนเอง จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 51.16 ตามลำดับ

ด้านบทบาทของคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) บทบาทของคติชนที่มีต่อปัจเจกชน ได้แก่ ทำให้เกิดการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ เกิดการยกย่องบุคคลต้นแบบผู้รู้/ภูมิปัญญา/ ปราชญ์ท้องถิ่น และมีผู้สืบสานคติชนต่อไป 2) บทบาทของคติชนที่มีต่อกลุ่มท่องเที่ยว ได้แก่ ชุมชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของคติชน การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ช่วยในการสร้างความบันเทิงในชุมชน ทำให้เกิดการฟื้นฟู และสืบสานข้อมูลคติชนให้คงอยู่ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลคติชน คติชนของชุมชนเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และเกิดรายได้ในชุมชน 3) บทบาทของคติชนมีต่อชุมชนและสังคม ได้แก่ ทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็ง เป็นการสร้างความรักความผูกพันของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและภาคภูมิใจในคติชนของตนเอง ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ ทำให้สังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจในรากวัฒนธรรมชุมชนมากขึ้นเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชน และเป็นการสร้างศักยภาพของชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่าสภาพของการเรียนรู้ในชุมชนท่องเที่ยวยังมีคติชนอยู่ โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้รักษาคติชนเอาไว้ โดยมีการเรียนรู้มาจากครอบครัว ด้านการถ่ายทอดความรู้มีการถ่ายทอดความรู้ใน 3 รูปแบบ คือ ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลานหรือกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ปราชญ์ท้องถิ่นหรือกลุ่มท่องเที่ยวถ่ายทอดคติชนผ่านทาง การเล่าเรื่อง การแสดง การสาธิต การทำกิจกรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปยังนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวถ่ายทอดคติชนของชุมชนไปยังบุคคลอื่นผ่านการบอกเล่าทางวาจา และสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพถ่าย Facebook Instagram Youtube เป็นต้น และบทบาทของคติชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า บทบาทของคติชนที่มีต่อปราชญ์ท้องถิ่นและชุมชน

2. ผลการศึกษาเงื่อนไขของความสำเร็จในการใช้ข้อมูลทางคติชนวิทยาในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว	อันดับความสำคัญ					
	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมของกลุ่มท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว	36	27.90	7	5.40	9	7.00
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	27	20.90	27	20.90	10	7.80
การมีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง	32	24.80	19	14.70	18	14.00
องค์กรพี่เลี้ยงที่ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง	5	3.90	9	7.00	6	4.70
สภาพแวดล้อม และทรัพยากรทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยว	2	1.60	16	12.40	15	11.60
การมีข้อมูลคติชนที่ดีในชุมชน	4	3.10	-	-	5	3.90
มีการสืบทอดข้อมูลคติชนในชุมชน	1	0.80	11	8.50	5	3.90
การสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวให้กับชุมชน	1	0.80	9	7.00	13	10.10
มีความเสียสละ	4	3.10	3	2.30	7	5.40
มีการศึกษาดูงาน	1	0.80	1	0.80	5	3.90
มีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน	1	0.80	1	0.80	5	3.90
มีการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มท่องเที่ยว	7	5.40	8	6.20	4	3.10
การสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน	4	3.10	7	5.40	16	12.40
อื่น ๆ	-	-	1	0.8	-	-
ไม่ตอบ	1	0.80	2	1.6	5	3.90
รวม	129	100.00	129	100.00	129	100.00

* ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ โดยเรียงลำดับความสำคัญ 3 ลำดับ (N = 129 คน)

.....
ด้านประเด็นที่ 2 เงื่อนไขของความสำเร็จในการใช้ข้อมูลทางคติชนวิทยา จากตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า เป็นอันดับแรก คือ การมีส่วนร่วมของกลุ่มท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 27.90 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จอันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 20.90 และอันดับที่ 3 คือ การมีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 ตามลำดับ

จากการเก็บข้อมูลชุมชนต้นแบบทั้ง 4 แห่ง พบว่า ชุมชนมีความภาคภูมิใจในคติชนของมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดที่น่าสนใจ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และในความสำเร็จของคติชนมีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน มีการวางแผนและการบริหารจัดการที่ดี และมีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนสนับสนุนองค์กรพี่เลี้ยงที่ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ

สรุปเงื่อนไขของความสำเร็จในการคติชน พบว่า การพัฒนาคน การเลือกคติชนที่สามารถใช้เป็นจุดขายของการท่องเที่ยว และการมีเครือข่ายสนับสนุนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ

3. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน มีดังนี้

3.1 หลักการของแนวทางจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นผู้จัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน 2) ชุมชนเห็นคุณค่าคติชนของตนเอง 3) ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยว 4) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวทุกกระบวนการ 5) ชุมชนจัดการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการบริหารจัดการคติชนให้คงอยู่และเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 6) การบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่อย่างยั่งยืน 7) ชุมชนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 8) ชุมชนจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

3.2 เป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ได้แก่ 1) การจัดการวัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืนของวัฒนธรรม และเพื่อการจัดการวัฒนธรรม 2) การพัฒนาศักยภาพของคน เพื่อพัฒนาคน เพื่อการสร้างองค์ความรู้ และการสร้างการมีส่วนร่วม 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการสร้างกระบวนการการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ถ่ายทอดไปยังบุคคลภายนอกเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว ผ่านทางกิจกรรมสร้างสรรค์ การลงมือปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืน มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนในการจัดการท่องเที่ยว และมีวิถีชีวิตที่มีการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ 5) การสร้างเครือข่าย มีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนสนับสนุนส่งเสริมชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) การสร้างรายได้ชุมชนมีรายได้ที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยว

3.3 วัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ได้แก่ 1) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และถ่ายทอดคติชนผ่านทางการจัดการท่องเที่ยว 2) เพื่อให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจในคติชนของตน และ 3) เพื่อใช้คติชนในการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

3.4 กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน แบ่งออกเป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ ขั้นที่ 2 การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ขั้นที่ 3 การติดต่อทางปัญญา ขั้นที่ 4 การสืบค้นคติชนเพื่อการท่องเที่ยว ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ตนเอง ขั้นที่ 6 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ขั้นที่ 7 การจัดทำนวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยว ขั้นที่ 8 การสร้างเครือข่ายสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว และขั้นที่ 9 การประเมินผล

3.5 ผลสำเร็จของชุมชน มีผลสำเร็จ ดังนี้ 1) การจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนมีส่วนสำคัญในการทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า และเกิดความตระหนักในสำคัญของการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในชุมชน 2) เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการทรัพยากรให้มีความยั่งยืน โดยการนำวิถีชีวิตคนในชุมชนมาถ่ายทอดสู่คนภายนอก 3) การท่องเที่ยวโดยใช้คติชน มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ สามารถเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนถึงการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว และ 4) การท่องเที่ยวโดยใช้คติชน มีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน การนำคติชนมาสร้างให้เกิดเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ กิจกรรม และการนำเสนอคติชนในรูปแบบใหม่ ก่อให้เกิดเป็นรายได้ให้กับกลุ่มท่องเที่ยวและคนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ทั้ง 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และถ่ายทอดคติชนผ่านทางจัดการท่องเที่ยว 2) เพื่อให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจในคติชนของตน และ 3) เพื่อใช้คติชนในการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน มีความสอดคล้องกับ ประมินทร์ จารุวรร (Jaruvorn, 2016: 4-6) ที่ได้ศึกษาคติชนกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี ที่กล่าวถึง คติชนสร้างสรรค์ไว้ว่า จากการศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวของบ้านหนองขาว พบว่า การนำคติชนซึ่งมีคุณค่ามาใช้ในการสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวนั้น ทำให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีความร่วมสมัยที่เรียกว่า คติชนสร้างสรรค์ หรือ Creative Folklore นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิราพร ณ ถลาง (Na Thalang, 2019: 5) ที่ได้กล่าวว่า คติชนมีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยสืบทอดในลักษณะของบริบทใหม่ การประยุกต์คติชน และการต่อยอดคติชนในการตีความหมายใหม่และสร้างความหมายใหม่ หรือการนำคติชนไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม หรือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งการนำคติชนมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว จึงเป็นการนำคุณค่าเพื่อสร้างให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอด

2. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน มีความสอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว พงณา สวนศรี (Suansri, 2003: 22) ได้กล่าวถึงบันได 10 ขั้น ในการเตรียมความพร้อมของชุมชน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ขั้นที่ 9 ประเมินผล และขั้นที่ 10 พัฒนาองค์กร ซึ่งจากกระบวนการดังกล่าวจะเห็นถึงความร่วมกันอยู่ 3 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นแรก การพัฒนาคนในชุมชนให้มีความเข้าใจและสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ ประการที่ 2 การค้นหาข้อมูลชุมชน/ ข้อมูลคติชน เพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ประการที่สาม การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประการที่สี่ การมีเครือข่าย/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนา และประการสุดท้าย การติดตามประเมินผลและพัฒนา นอกจากนี้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ขั้นที่ 2 การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสอดคล้องกับ นพพร จันทรรณามชอ (Chantarannamchoo, 2017: 60 - 61) ได้ศึกษารูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ในองค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนในการนำทรัพยากร เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และ

ประวัติศาสตร์ชุมชน มาสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่นักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และทำให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืน นอกจากนี้ ขั้นที่ 8 การสร้างเครือข่ายสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกับ องค์ประกอบที่ 5 การสร้างเครือข่ายท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จะต้องดำเนินงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน สามารถสร้างความรู้และนวัตกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ได้

3. เป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน ประเด็นที่ 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการสร้างกระบวนการการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ถ่ายทอดไปยังบุคคลภายนอก เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว ผ่านทางกิจกรรมสร้างสรรค์ การลงมือปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับ พรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข และศิริบุณ จงวุฒิเวศย์ (Plangsricharoensuk and Jongwutawet, 2015: 110-111) กล่าวถึงการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ พบว่าการส่งเสริมความสัมพันธ์กับผู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เนื้อหาในการจัดกิจกรรม และกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ด้านการพัฒนาตนเอง ชุมชนควรมีการพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้โดยมุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 2) ด้านการขับเคลื่อนนโยบาย ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนในด้านองค์ความรู้ ทรัพยากร ช่องทางการตลาด การประชาสัมพันธ์และงบประมาณจากเครือข่าย

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการที่ดีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงคติชนในศตวรรษที่ 21

References

- Chantaranamchoo, N. (2017). "Tourism Model and Routes for Creative Learning in Kanchanaburi". *Journal of Fine Arts Studies* 15(1): 51-64. (in Thai)
- Jaruvorn, P. (2016). *Folklore and Tourism, Nong Khao Cultural Village Karnchanaburi*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Na Thalang, S. (2019). " **Creative Folklore**". Synthesis and Theory. 2nd Edition, Bangkok: Sirindhorn Anthropology Center (Public Organization). (in Thai)
- Plangsricharoensuk, P. and Jongwutawet, K. (2015). "The Development of Lifelong Learning Activities Model with Community Participation on Museum and Local Learning Resources to Promote the Creative Learning". *Journal of Fine Arts Studies Research* 12(1-2): 106-123. (in Thai)

-
- Suansri, P. (2003). **Community Based Tourism (CBT) Standard Handbook**. Chiang Mai: Payap University. (in Thai)
- _____. (2003). **Community Based Tourism (CBT) Standard Handbook**. Bangkok: Responsible Ecological Social Tours Project (REST). (in Thai)
- Suansri, P. and Yeejaw-haw, S. (2013). **Community Based Tourism (CBT) Standard Handbook**. Chiang Mai: Payap University. (in Thai)